

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Навчально-науковий інститут мистецтв
Кафедра сценічного мистецтва і хореографії

**Методичні рекомендації
до самостійної роботи студентів
з дисципліни
«ГРИМ»**

Освітньо- професійна програма «Сценічне мистецтво»
першого (бакалаврського) рівня

за спеціальністю 026 Сценічне мистецтво
галузі знань 02 Культура і мистецтво

Затверджено на засіданні кафедри
сценічного мистецтва і хореографії.
Протокол № 9 від «18» жовтня 2023 р.

Івано-Франківськ – 2024 рік

Методичні рекомендації до самостійної роботи для студентів за спеціальністю
026 Сценічне мистецтво

«18» жовтня 2024р. 38 с.

Розробники: кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри сценічного мистецтва і хореографії Навчально-наукового інституту мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника **Прокоп'як В.Б.**

Методичні рекомендації затверджені на засіданні сценічного мистецтва і хореографії

Протокол № 9 від «18» жовтня 2023 р.

Завідувач кафедри _____ (Кукуруза Н. В.)
(підпис) (прізвище, ініціали)

« 18 » жовтня 2024 р.

Схвалено Навчально-методичною комісією Навчально-наукового інституту мистецтв.

Протокол від « 12 » лютого 2024 р. № 4

Голова _____ (Макогін Г. В.)
(підпис) (прізвище, ініціали)

« 12 » лютого 2024 р.

УДК 378.016:792.024.3(072)

ББК 85.330.77 (4Укр)

П80

Затверджено та рекомендовано до друку Вченою радою Навчально-наукового інституту мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» (протокол № 4 від 14 лютого 2024 р.)

Автори:

Прокоп'як В.Б. – доцент кафедри сценічного мистецтва і хореографії Навчально-наукового інституту мистецтв Прикарпатського національного університету, кандидат мистецтвознавства

Рецензенти:

Карпаш О. М. – викладач кафедри сценічного мистецтва і хореографії Навчально-наукового інституту мистецтв Прикарпатського національного університету, кандидат мистецтвознавства

Прокоп'як В.Б.

Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів з дисципліни «Грим» освітнього рівня «бакалавр»: освітньо-професійна програма «Сценічне мистецтво», спеціальність 026 Сценічне мистецтво, галузі знань 02 Культура і мистецтво укладена відповідно до вимог підготовки фахівців, представлених у законодавчих і нормативних документах про вищу освіту. Івано-Франківськ, 2023. 38 с.

© Прокоп'як Віра Богданівна, 2024 р.

© Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2024 р.

ЗМІСТ

1. Пояснювальна записка
2. Структурно-логічна схема дисципліни «Грим» (міждисциплінарні зв'язки)
3. Загальні методичні вказівки щодо організації навчання та самостійної роботи.
4. Програма навчальної дисципліни
5. Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи
6. Методи і форми контролю знань
7. Рекомендована література
8. Інформаційні ресурси

1. Пояснювальна записка

Зміст навчальної дисципліни

Фахова підготовка актора фахівця є складним процесом, що вимагає не лише досконалого оволодіння основами сценічного мистецтва та формування виконавських навичок, але й інтелектуального і загальнокультурного розвитку особистості, здатної вільно і самостійно мислити та діяти. Синтетичний характер діяльності фахівця театральної сфери ставить вимоги цілісності, єдності, професійної спрямованості культурологічних та освітянських компонентів його підготовки. У зв'язку з цим у науковій організації навчального процесу особливого значення набуває комплекс дисциплін, що впливають на формування особистості в професійному, мистецькому, культурологічному, соціально-педагогічному аспектах.

Грим як мистецтво зміни форм і рис обличчя, зачіски допомагає актору передати найбільш типові (вікові, національні, соціальні) характерні риси зовнішності персонажа. Попри його необхідність і важливість, грим виконує допоміжну функцію у створенні сценічного образу. Відшукуючи зовнішні характерні особливості героя, актор повинен пам'ятати, що обличчя та міміка будуть передавати його внутрішній стан. Гримування – один із завершальних етапів роботи актора над роллю. Добре підібраний грим відіграє важливу роль у створенні життєвого, правдивого і виразного образу.

Оволодіння професійною технікою нанесення гриму та візажу базується на поетапному засвоєнні навчальної інформації про основні матеріали, методи, елементи та прийоми художнього гримування, яка набуває рівня умінь і навичок під час детального практичного опрацювання отриманих знань.

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Грим» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра спеціальності 026 Сценічне мистецтво. Предметом вивчення навчальної дисципліни є засвоєння студентами фахових знань, умінь та навичок гримувального мистецтва.

Мета

Метою курсу «Грим» є формування у студентів комплексної теоретичної обізнаності, а також професійних практичних навиків з основ гримувального мистецтва

Завдання

- ознайомлення з історією становлення та розвитку гримувального мистецтва;
- вивчення методики гримувального процесу, основних прийомів гримування та видів гриму;
- опанування техніки обробки окремих частин тіла та обличчя, вивчення прийомів корекції форми обличчя;
- ознайомлення з мальовничими прийомами, скульптурно-об'ємного гриму, вікового, расово-національного та казкового гримування;
- набуття навичок, необхідних для правильного підбору схеми гриму під анатомічні особливості обличчя та створення живого, реалістичного образу.

Вивчення дисципліни «Грим» сприяє формуванню у студента таких *компетентностей*:

Загальнонаукові компетентності:

- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;
- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- здатність виявляти, та вирішувати проблеми;
- здатність до самостійного пошуку та обробки інформаційних джерел;
- здатність бути критичним і самокритичним;
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- здатність оцінювати та забезпечувати якість роботи, що виконується;
- здатність працювати автономно;
- здатність виявляти ініціативу;
- здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Соціально-особистісні компетентності:

- демонстрація толерантного ставлення до загальнолюдських, національних, особистісних, мистецьких цінностей;
- здатність дотримання етичних норм здійснювати взаємодію та
- комунікацію з колегами, соціальними партнерами, вихованцями та їхніми батьками;
- відповідальність за створення позитивного психологічного клімату,
- забезпечення процесу виховання і навчання всіх учнів, незалежно від їх
- соціально-культурно-економічного контексту;
- здатність здобувати нові знання і формувати судження з наукових, педагогічних, соціальних та інших проблем, використовуючи сучасні освітні та інформаційні технології;
- здатність аналізувати, оцінювати й інтерпретувати культурні явища різних епох, мистецькі твори різних стилів, жанрів і форм; уміння висловлювати й аргументувати власні оцінні судження і позиції з основ гримувального мистецтва;
- розуміння сутності і соціальної значущості своєї майбутньої професії та бачення основних проблем дисциплін, що визначають конкретну область його діяльності;
- здатність до самостійної пізнавальної діяльності, самоорганізації та саморозвитку; спрямованість на розкриття особистісного акторського потенціалу та самореалізації.

Загально-професійні компетентності:

- здатність генерувати задум та здійснювати розробку нової художньої ідеї;
- здатність до творчого сприйняття світу та його відтворення в художніх сценічних образах;
- здатність до професійного опанування змістових рівнів художнього твору;
- здатність до публічної презентації своєї творчої діяльності;
- здатність до оперування специфічною системою виражальних засобів;
- здатність співвідносити особисте розуміння художньої ідеї із зовнішнім контекстом;

- Здатність вільно орієнтуватися в напрямках, стилях, жанрах та видах сценічного мистецтва, творчій спадщині визначних майстрів;
- здатність виховувати етичні засади професійної діяльності;
- здатність враховувати економічні, організаційні та правові аспекти професійної діяльності.

Фахові компетентності:

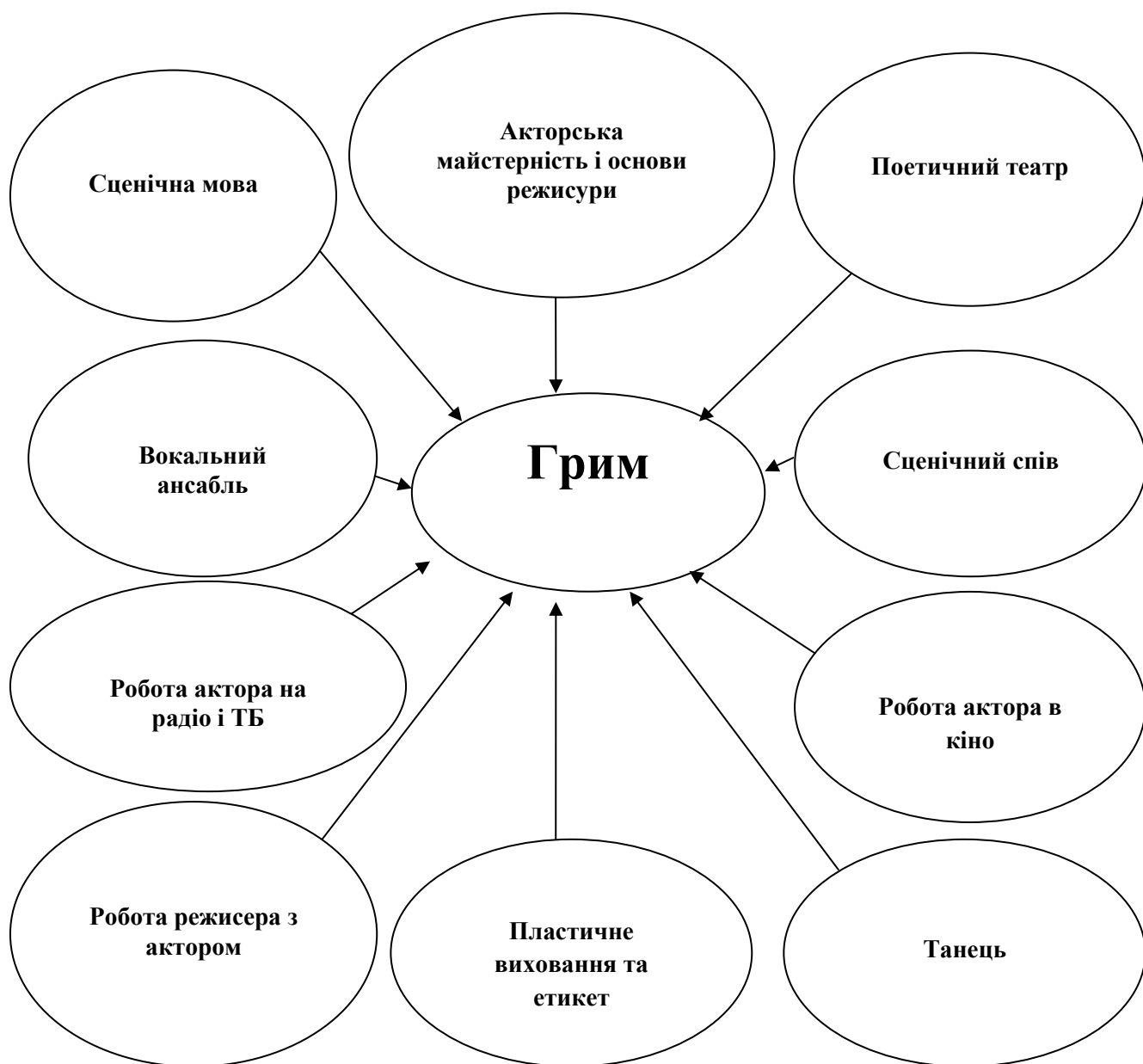
- здатність до опановування історичних аспектів становлення і розвитку гримувального мистецтва;
- здатність вільно орієнтуватись у анатомічній будові обличчя, рук, шиї, порядковості нанесення фарб, пудр і пастижерських виробів, основних схемах гриму;
- здатність до оволодіння технікою роботи з гримувальними фарбами, та пастижерськими виробами та дотримуватися санітарно-гігієнічних правил гримування;
- здатність до створення живого, реалістичного, художньо-якісного образу персонажа згідно з творчим задумом режисера;
- здатність до реалізації власних (вигаданих) сценічних образів в контексті твору (заходу).

2. Структурно-логічна схема навчальної дисципліни

«ГРИМ»

(міждисциплінарні зв'язки)

3. Загальні методичні вказівки щодо організації навчання і самостійної роботи

Вступ

Риси обличчя людини, що знаходиться на сцені, чітко видно кожному глядачеві, що сидить в залі, навіть людям на останньому ряду. Акторам, і хореографам у тому числі, як чоловікам, так і жінкам, необхідно користуватися базовою технікою нанесення театрального гриму, щоб підкреслити природні риси обличчя, скорегувати або зменшити недоліки, або ж взагалі змінити зовнішність. Уміння наносити грим – справжнє диво. Саме з нього починається образ персонажа. Завдяки вдало підібраному гриму ви можете змусити глядача повірити, що перед ним знаходиться давньогрецький бог або середньовічний лицар, принц чи жебрак, Царівна-Жаба або Баба-Яга.

Грим (*фр. Grime, буквально – кумедний стариган, від староітал. Grimo - зморшкуватий*) – мистецтво зміни зовнішності актора, переважно його обличчя, за допомогою гримувальних фарб, пластичних і волосяних накладок, перуки, зачіски та ін., що залежить від художніх особливостей вистави чи номеру, задуму актора, режисерсько-постановочної концепції і стилю оформлення. Гримом також називають особливі професійні гримувальні фарби, що використовуються в театрі.

Навчальна дисципліна «Грим» передбачає опанування студентами загальних правил зміни рис обличчя, технічних прийомів і способів їх виконання, основних принципів гриму, схем створення образу.

Основною метою і завданням вивчення дисципліни є формування у студентів комплексної теоретичної обізнаності з історією становлення та розвитку гримувального мистецтва, методикою гримувального процесу, основними прийомами гримування та видами гриму; професійних практичних навичок з основ гримувального мистецтва технікою обробки конкретних частин обличчя: чола, щік, носу, брів та іншого, прийомами запудрювання і поновлення гриму, прийомами скульптурно-об'ємного, казкового, вікового та расово-національного гримування; формувати у майбутніх фахівців вміння підбирати правильні схеми під анатомічні особливості обличчя та створювати живий

реалістичний образ.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- історію становлення та розвитку гримувального мистецтва;
- анатомічну будову обличчя, рук, шиї та ін.;
- техніку роботи з гримувальними фарбами;
- порядковість нанесення фарб, пудр і пастижерських виробів;
- схему гриму (чоловіче та жіноче обличчя).

вміти:

- користуватися гримувальними фарбами, перуками, наклейками, наліпками;
- дотримуватися санітарно-гігієнічних правил гримування;
- практично володіти технологією гриму, всіма етапами професійного гримування;
- за допомогою засобів гриму і пастижу створювати живий, реалістичний, художньо-якісний образ того чи іншого персонажа згідно із загальним творчим задумом режисера.

На засвоєння курсу «Грим» навчальним планом на III курсі відведено 90 годин. З них аудиторних – 30 годин (лекційних – 10 годин, практичних – 20 годин), самостійної роботи 60 години.

4. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Історія виникнення гримувального мистецтва

Тема 2. Техніка гриму

Тема 3. Анатомічні основи гриму

Тема 4. Мальовничі прийоми гриму

Тема 5. Прийоми гримування окремих частин обличчя

Тема 6. Загальні прийоми мальовничого гриму. Схеми гриму

Тема 7. Скульптурно-об'ємні прийоми гриму. Використання пастижерських виробів у гримувальному мистецтві.

Тема 8. Расово-національний грим

Тема 9. Характерний грим

Тема 10. Казковий, цирковий грим

Тема 11. Грим-маска та портретний грим

5. Методичні рекомендації до вивчення тем та виконання самостійної роботи

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Історія виникнення гримувального мистецтва

Опрацьовуючи рекомендовану літературу, варто звернути увагу на основні етапи історії гримування. Адже гримувальне мистецтво пройшло довгий шлях розвитку. Слід запам'ятати, що зародившись у вигляді «релігійних» і «магічних» розписів обличчя і тіла, воно постійно змінювалось в залежності від розвитку культури і суспільства. З появою театральних постановок гримувальне мистецтво перейшло до театральної маски (напів-маски). Крім того, на еволюцію гримувального мистецтва мали вплив як гра акторів, так і фарби які використовувались. Потрібно пам'ятати, що гримувальне мистецтво з часу зародження до найвищого піку розвитку не втрачало своєї суті і головного

завдання – перевтілення. Адже саме завдяки гриму люди мали можливість глобально чи частково змінювати або підкреслювати свою зовнішність, актори – створювати відповідний сценічний образ.

Запитання для самоперевірки.

1. Дайте визначення поняттям «косметика» і «грим». В чому полягає схожість та відмінність між ними?
2. Які ви знаєте початкові форми театрального гриму та обрядові маски?
3. Особливості прийомів гримування театру Стародавньої Греції та середньовічних містеріальних дійств.
4. В чому особливість умовного та символічного гриму японського та китайського класичних театрів?
5. Перелічіть способи нанесення гриму в театрах країн Сходу?

Запитання та завдання для самостійної роботи

Основні тези для опрацювання:

- Релігійні культури і обряди, що супроводжувалися «магічним розфарбовуванням тіла».
- Обрядові і танцювальні маски первісної людини.
- Символічні маски давньо-східних театрів.
- Старогрецькі і давньоримські театри з їх масками, які відповідали певному характеру і мали особливі пристрої для посилення звуку.
- Використання косметики в Древньому Єгипті.
- Класичний і традиційний театр Китаю (VIII в н. з.) з його умовними символічними позначеннями (китайська мальовнича маска).
- Маски і грим театру «кабукі». Реалізм в західно-європейському театрі (постановки «мораліте»).
- Маски епохи Відродження в італійському театрі «комедія дель арте». Французький театр XVII-XVIII ст.
- Перший портретний грим (французький актор Ф. Тальма, 1789 р.).
- Створення в другій половині XIX ст. рецепту фарб на жирній основі, що

майже без змін дійшов до наших днів.

- Зародження поняття «стиль гриму». Взаємозв'язок і обумовленість різних форм гриму і театральних систем.

Література

2, 3, 6,7 зі списку базової літератури

Тема 2. Техніка гриму

Рекомендується засвоїти набуті на практичних заняттях знання про організацію робочого місця, гримувальне обладнання та інструменти (губки для гриму, набір гримувальних фарб і м'яких щіточок № 1-6, крем для зняття гриму або медичний вазелін, театральна мастика (гумоз), клей для гриму, пудра (біла, рашель, загар), вата або заяча лапка для запудрення, сухі рум'яна, паперові серветки, туалетне мило. Одним із головних завдань самостійної роботи студента над темою є засвоєння правил змішування фарб для отримання потрібних відтінків, загальних правил гримування: санітарно-гігієнічних правил, підготовка обличчя до гримування, нанесення та зняття гриму.

Грим нерозривно зв'язаний з мімікою, тому при нанесенні гримувальних фарб на обличчя, потрібно пам'ятати, що вони не повинні заважати вільній грі м'язів, а навпаки – укріплювати, підкреслювати мімічну зовнішність. При створенні гриму слід враховувати розміри сцени, відстань до глядацьких місць, розташування світлових прожекторів, задум режисера. Театральний грим має добре проглядатися і повністю відповідати задуму постановки, тому виконувати його потрібно виразно і художньо, без зайвих, непотрібних деталей. Адже правильно і професійно нанесений грим допомагає актору створити внутрішній образ ролі і оволодіти необхідним творчим самопочуттям і впевненістю. До кожного гриму пропонується підходити індивідуально і творчо, відштовхуватись від зовнішніх даних актора та особливостей створення і вираження його обличчя, беручи за основу основні технологічні правила гримування. При виконанні будь якого гриму потрібно з'ясувати вік, стан здоров'я, характер, темперамент персонажа, історичну епоху, час і місце дії, умови життя.

Крім того, студенту рекомендується робити фото фіксацію найбільш вдало створених за допомогою гриму зовнішніх образів персонажа.

Запитання для самоперевірки.

1. Означте основні пункти організації робочого місця.
2. Основні правила при змішуванні фарб для створення відтінків.
3. Що потрібно врахувати при створенні сценічного образу?
4. Як з'ясування віку, стану здоров'я, характеру, темпераменту персонажа, історичної епохи, часу і місця дії, умов життя впливає на створення гриму персонажа?
5. Як поводитися з гримувальним обладнанням після завершення роботи?

Запитання та завдання для самостійної роботи

Основні тези для опрацювання

- Робоче місце для гримування.
- Устаткування гримувального кабінету: столи, дзеркала, освітлення, роздаткові матеріали.
- Взаємозв'язок гриму і світла.
- Технічні засоби в гримі.
- Гримувальне обладнання і інструменти.
- Правила гігієни перед процесом гримування і по його закінченні.
- Правила змішування фарб для отримання потрібних відтінків.
- Етапи виконання гриму.
- Послідовність зняття гриму.

Література

2, 3, 6, 7 зі списку базової літератури

Тема 3. Анатомічні основи гриму

Оскільки грим нерозривно зв'язаний з анатомією, варто розібратися в характерних особливостях будови черепа, обличчя, призначенні і розташуванні

на ньому м'язів, їх рухливість в одних місцях і непорушність в інших, адже більшість матеріалів для створення скульптурно-об'ємного гриму та волосяні накладки кріпляться на нерухливі частини обличчя. Важливо прослідкувати і зрозуміти всі емоційні зміни, які відбуваються на обличчі в різних станах, адже в кожної людини вираз гніву і радості, здивування і переляку різні. Адже, якщо форма обличчя залежить від форми черепа, то вираз обличчя – від стану лицевих м'язів.

Запитання для самоперевірки.

1. Назвіть основні випуклості на обличчі людини.
2. Перелічіть впадини, розташовані на обличчі людини.
3. Які м'язи обличчя і шиї вам відомі?
4. Як підібрати відтінок фарб до кольору шкіри?
5. Що висвітлюємо, а що затемнюємо в процесі нанесення гриму, щоб підкреслити риси обличчя?

Запитання та завдання для самостійної роботи

Основні тези для опрацювання:

- Будова черепа. Основні опуклості: два лобові горби, дві надбрівні дуги, дві скули - скуласті дуги, носова кістка, верхня щелепа, горб підборіддя і два заовалені кути нижньої щелепи. Основні западини: лобова, дві скроневі, дві очні, носова, дві підскуласті, підщелепні і підборіддя поглиблення.
- М'язи: лобовий, пірамідальний, пірамідальний носовий м'яз, кругові м'язи очей, верхня частина кругових м'язів очей, квадратний м'яз верхньої губи, підочна частина, кутова частина очей, поперечний м'яз носа, великий скуловий м'яз, кругові м'язи рота, квадратний м'яз нижньої губи, трикутний ротовий м'яз, підшкірний м'яз шиї.
- Шкіра.

Література

2, 3, 6, 7 зі списку базової літератури.

Тема 4. Мальовничі прийоми гриму

В першу чергу, рекомендується ознайомитись із основними виразними засобами виконання живописного гриму: лінія (створює контур і межі предмету), світлотінь (прийом розтушовки кольору, що створює об'єм і форму предмету), півтон (перехід зі світлого кольору в темний і навпаки), відблиск (невелика, найбільш освітлена частина предмету).

Виконуючи грим, слід пам'ятати, що для досягнення ефекту природності, всі фарби від загального тону до відтіняючих повинні бути підібрані в одній світловій гамі (чи то холодний спектр чи теплий). Контрастні кольори використовують в гротесковому гримі, інколи в казковому. Варто розширити знання про властивості фарб та особливості театрального освітлення (властивості жовтого, зеленого, червоного світлофільтрів). Фарби втрачають яскравість і контрастність в залежності від ступеня освітлення. При зменшенні світла кольорова гама тьмяніє, починаючи з червоних і закінчуючи синіми кольорами, при посиленні – яскравість фарб проявляється у зворотньому порядку.

Запитання для самоперевірки.

1. Назвіть основні виразні засоби виконання мальовничого гриму.
2. Чи можна говорити про взаємозалежність гриму і світла?
3. Якого ефекту слід домагатися в процесі роботи з гримувальними фарбами?
4. Перелічіть основні кольори і тони?
5. Що ми називаємо відблиском і яке його призначення?

Запитання та завдання для самостійної роботи

Основні тези для опрацювання

- Лінія як початковий етап роботи в гримі. Закони композиції і колір у гримі як засіб художньої виразності.
- Знайомство з основними тонами і кольорами гриму: складання загальних тонів, тінювих фарб. Поняття «теплі» і «холодні» тони. «Теплі» тони –

жовто-червоні, «холодні» тони – голубувато-зелені. Зміна кольору гримувальних фарб при кольоровому освітленні.

- Поняття «колірна гамма», «палітра фарб». Світловий принцип гримування – чергування поєднань «тепліх» і «холодних» тонів, світла, тіні і півтіні – дає об'ємне зображення обличчя. Поняття «відблиск» і його призначення.

Література

2, 3, 6, 7 зі списку базової літератури

Тема 5. Прийоми гримування окремих частин обличчя

Слід запам'ятати основні правила нанесення загального (тілесного) тону. Правильний підбір загального тону до конкретного кольору шкіри. Зміна кольору шкіри при створенні зовнішнього образу персонажу за допомогою загального тону.

Варто знати особливості нанесення рум'ян: інтенсивність кольору та розміщення, що залежить від форми обличчя та образу, який створює актор.

Потрібно навчитись виконувати грим окремих елементів обличчя: щоки та підборіддя, лоб, ніс, брови, очі, губи.

Запитання для самоперевірки.

1. Який номер загального тону допомагає створити природній колір шкіри під світлом софітів?
2. Особливості нанесення рум'ян.
3. Назвіть етапи роботи зі зміною форми брів.
4. З використанням яких гримувальних засобів можна змінити форму очей?
5. На скільки мм. можна збільшувати губи по контуру, щоб вони не втратили природність?
6. За допомогою змішання яких кольорів формується відтінок для створення легкої небритості?

Запитання та завдання для самостійної роботи

Основні тези для опрацювання

- Рекомендується пригадати і зафіксувати основні правила нанесення загального тону, навчитись підбирати загальний тон обличчя під вік персонажа, расову приналежність, стан здоров'я та багато іншого.
- Потрібно удосконалити знання і навички, отримані на практичних заняттях в гримувальній кімнаті:
  - змінювати форми щік та підборіддя (худі та повні щоки і підборіддя), збільшення та зменшення висоти і ширини,
  - змінювати форми носу з використання гримувальних фарб в залежності від вимог створення образу: прямий ніс, кривий ніс, ніс із горбинкою, курносий ніс,
  - маскувати натуральні брови, створювати різні форми брів для показу потрібної емоції,
  - підкреслювати або змінювати форму, розріз та розташування очей в залежності від зовнішніх характеристик образу, знати прийоми підведення очей, які допоможуть візуально збільшити чи зменшити їх форму,
  - наводити контур губ згідно із сценічним образом, знати способи нанесення гримувальних фарб на губи для підкреслення зміни їх форми,
  - створювати легку небритість, вуса чи бакенбарди використовуючи живописний спосіб гримування,
  - загримовувати шию та кисті рук (подовжити, зробити худішими чи повнішими).

Література

1-7 зі списку літератури.

Тема 6. Загальні прийоми мальовничого гриму. Схеми гриму.

В процесі виконання молодечого гриму слід пам'ятати, що він повинен зробити обличчя актора привабливим та сценічним, максимально наближеним до античних канонів краси, де овал – м'який, подовгуватий. Якщо шкіра актора

світла, то загальний тон повинен бути таким же (можливе невелике відхилення до світлішого чи темнішого відтінку), адже велика різниця тону може зробити обличчя штучним, створити ефект маски. Для того, щоб оживити обличчя та за необхідності підкоректувати його форму потрібно відтінити овал темнішим тоном. Важливо знати точки нанесення рум'янцю, його з'єднання з загальним тоном. Наступний етап роботи – відтінення носу та підводка очей. Студенту слід запам'ятати, що вже після запудрювання обличчя підмальовуються губи і вії, а ось на запудрених частинах обличчя не варто робити гримувальними фарбами жодних коректив.

Пам'ятайте, що грим «худого обличчя» виконується в холодних тонах. Темнішими тонами заповнюються впадини, а світлішими – випуклості. Якщо потрібно зробити обличчя дуже худим, використовуються більш насичені тони. Важливо не забувати про послідовність нанесення гримувальних фарб: створення загального тону обличчя (включно з губами), відтінення запалих щік, крил носу (загострення носу), нижньої щелепи, нанесення світлого відблиску біля контурної лінії (тільки на фронтальній частині обличчя), затемнення підочних впадин (не можна затемнювати очну западину повністю, щоб уникнути зорового враження сонцезахисних окулярів). Обов'язково потрібно промалювати шию, адже худа шия характерна різким проявленням підшкірних м'язів. Пройшовши всі вище перераховані процеси гримування та розтушувавши ліній, обличчя і шию потрібно запудрити.

В ході виконання старечого гриму студенту слід пам'ятати про колір загального тону, що повинен мати жовтувато-зеленуватий відтінок. Підбір відтіняючих фарб має свою особливість: вони повинні відповідати кольоровій гамі загального тону, а також мати відповідні відтінки (для худого обличчя – сіро-фіолетові і для повного – сіро-коричневі). При створенні старечого гриму затемнюють всі впадини і висвітлюють випуклості. Брови та вії підмальовуються чи запудрюються імітуючи сивину. Також, слід пам'ятати, що старе жіноче обличчя не має гострих форм, різко виступаючих частин, глибоких щоккових та підборідних складок. Проте, в ньому чітко виражені мішки, що звисають від кутиків губ до початку нижньої щелепи вздовж підборідку. Оскільки створювати

старечий грим на молодому обличчі досить складно, студенту в самостійній роботі допоможе міміка обличчя.

Потрібно звернути увагу, що будь-який грим потрібно виконувати враховуючи індивідуальну будову обличчя.

Запитання для самоперевірки.

1. Яка послідовність нанесення гриму на обличчя?
2. Назвіть основні характеристики гриму «молодого обличчя».
3. На що слід звернути основну увагу при створенні гриму «худого» та «повного» обличчя?
4. За допомогою чого закріплюємо нанесений грим?
5. Етапи виконання вікового гриму?

Запитання та завдання для самостійної роботи

Основні тези для опрацювання

- Загальний грим обличчя, як основа для роботи над індивідуальним обліком. Послідовність нанесення гриму на обличчя.
- Схема гриму «молодого обличчя». Основні характеристики: свіжість кольору обличчя (загальний тон), рівномірність рум'янцю, відсутність вікових складок, чіткість форм основних деталей обличчя. Відмінність молодого жіночого гриму від чоловічого.
- Основні принципи та особливості створення гриму «худого обличчя» та «повного обличчя».
- Виявлення елементів вікового (старечого) гриму. Основні западини, зморшки. Прийоми підтягання частин лиця. Основний матеріал, технологія і послідовність роботи.
- Характерні особливості та технологія виконання коригуючого гриму. Специфічні відмінності між чоловічим і жіночим коригуючим гримом.

Література

1-7 зі списку літератури.

Тема 7. Скульптурно-об'ємні прийоми гриму.

Використання пастижерських виробів у гримувальному мистецтві.

Перед початком роботи над темою варто пригадати, що всі скульптурно-об'ємні деталі наносяться на сухе, обезжирене обличчя за допомогою спеціального клею. Діляться вони на 4 групи: наліпки, наклейки, аплікації та прийоми підтягування. Студенту слід пам'ятати, що наліпки, матеріалом яких є театральна мастика (важкий матеріал), використовуються на малорухливих частинах шкіри. Її використовують для зміни форми носу, збільшення надбрівних дуг, створення великих бородавок. Тоді тон наліпки зрівнюється із загальним. Наліпку потрібно прибирати з обличчя за допомогою нитки і можна використовувати два-три рази до втрати нею своїх властивостей.

Наклейки зроблені з латексу, каучуку, силікону та інших матеріалів більш легкі, рухливі, швидко відновлюють форму та кріпляться до шкіри за допомогою спеціального чи театального клею. Знімати їх потрібно обережно відклеюючи руками (як лейкопластир). Використовувати можна багаторазово.

Студент в повинен засвоїти знання про прийоми підтягування (зміни форми) носу, очей, вух за допомогою легкої тканини та допоміжні прийоми: аплікація, грим зубів, види париків та пастижерських виробів.

Слід пам'ятати, що парики, в основному, одягаються після гримування, окрім тих (лисина), які ліпляться до шкіри голови або якщо їх основу потрібно зрівнювати із загальним тоном. Потрібно також навчитись правильно приклеювати такі пастижерські вироби як вуса, борода, бакенбарди.

Запитання для самоперевірки.

1. Якою повинна бути шкіра перед нанесенням волосяних наліпок?
2. Яка послідовність гримування та одягання костюма і парика?
3. Які матеріали використовуються для пластичної зміни форми обличчя?

Запитання та завдання для самостійної роботи

Основні тези для опрацювання

- Ознайомлення із скульптурно-об'ємним способом створення

найрізноманітніших форм обличчя, нової пластичної основи для живописного гриму.

- Поняття про роботу з наліпками (гумозом), наклейками, пастежрськими виробами.
- Зачіска – складовий елемент гриму. Наклеювання штучних вій.

Література

1-7 зі списку літератури.

Тема 8. *Расово-національний грим*

Перед початком роботи над створенням расово-національних гримів студент повинен прослідкувати спільне в пластиці обличчя актора і зовнішності тієї чи іншої раси, визначити технічні прийоми і засоби для зміни зовнішності, вибудувати послідовність виконання гриму.

Для створення расово-національного гриму потрібно добре оволодіти знаннями про основні ознаки того чи іншого типу. Індоевропейський тип характерний світлою шкірою, хвилястим волоссям, виступаючим носом, тонкими губами. До жовтої раси (Азія) належать монгольська, китайська, корейська, японська національності. Основні ознаки – чорне, пряме, жорстке і блискуче волосся; жовто-коричневий колір шкіри; форма обличчя трохи сплющена, особливо переносиця; розріз очей – вузький; підборіддя широке; в міру повні губи; високо розташовані, не густі брови. Чорна раса (Африка, Південна Америка) характеризується темною шкірою; чорним, тьмяним, дрібно-кучерявим волоссям; гострим лицевим кутом, створеним виступаючими вперед челюстями; мало виступаючим широким носом; в міру виступаючими скулами; великими очима; великими повними губами; рідкими вусами і бородою.

Запитання для самоперевірки.

1. Що повинен дослідити актор перед створенням расово-національного гриму?
2. Назвіть характерні особливості кожної з рас.

3. Який тон із переліку загальних тонів слід використовувати при створенні азійської раси?

Запитання та завдання для самостійної роботи

Основні тези для опрацювання

- Расові і національні ознаки в будові обличчя людини.
- Основні зовнішні ознаки рас – білий, жовтий, чорний колір шкіри; колір і форма волосся; конструктивна будова черепа; особливості рис обличчя; зріст.
- Індоевропейський тип.
- Національні особливості північного і південного різновиду білої раси.
- Жовта раса (Азія).
- Чорна раса (Африка, Південна Америка).

Література

1-7 зі списку літератури.

Тема 9. Характерний грим

До роботи над важким характерним гримом потрібно приступати після оволодіння технікою гримування і створення простих гримів молодого, літнього і старого обличчя. Характерним грим називаємо тоді, коли не підкреслюються природні риси обличчя актора, а створюються кардинально нові, не властиві йому риси. Для створення таких гримів потрібна спостережливість і фантазія. Слід врахувати всі характерні особливості обличчя актора і відтворити їх у гримі створюваного персонажа. Завдання характерного гриму підкреслити внутрішню характеристику образу, яка так чи інакше відображається на обличчі. Не потрібно робити в гримі того, що не буде використовуватись на сцені.

Запитання для самоперевірки.

Порівняйте характерний грим з гримом «молодого» обличчя.

Чому для створення характерного гриму потрібна спостережливість і

фантазія?

Чи впливає на створення характерного гриму внутрішня характеристика образу? Поясніть.

Запитання та завдання для самостійної роботи

Основні тези для опрацювання

- Обличчя і його характер.
- Основні чинники, які визначають характерний грим: вік, клімат, расові особливості, вплив умов праці, стан здоров'я, характерні мимічні вирази обличчя, вплив історичного середовища, капризи моди і т. д.
- Провідні риси вдачі: дурість, легковажність, злість, заздрість, жорстокість і т.д.
- Збереження мимічної рухливості обличчя.

Література

1-7 зі списку літератури.

Тема 10. Казковий, цирковий грим

Казковий грим – це створення зовнішності не притаманної людині по природі. Для кожного образу потрібно знайти свою форму гриму, технічні прийоми і матеріали. Студенту потрібно створити образи (за власним вибором) тварини, птаха, стихії природи, духа, феї, відьми.

Варто пам'ятати, що казковий грим не потрібно перевантажувати зайвими деталями, а щоб він був переконливим слід виділити суть зображуваного.

Запитання для самоперевірки.

1. Визначте головні етапи в роботі над казковим гримом.
2. Що являє собою казковий грим?
3. Послідовність виконання казкового чи циркового гриму.
4. Назвіть необхідні умови в роботі на казковим і цирковим гримом.
5. Опишіть походження і розвиток циркового гриму.

Запитання та завдання для самостійної роботи

Основні тези для опрацювання

- Своєрідність казкового гриму.
- Гіперболізування скульптурно-об'ємних форм і колірної гами.
- Фантастичність і незвичність казкових персонажів - джерело творчої фантазії при роботі над казковим образом.
- Можливість максимального використання всі виразні засоби гримування.
- Вигадка, ініціатива, винахідливість, добрий смак – необхідні умови при роботі над казковим гримом.
- Специфіка циркового гриму. Історичне коріння циркового гриму.
- Різноманіття форм сучасного циркового гриму.
- Образність, яскравість, неповторність клоунських масок конкретного виконавця.
- Сміливість фантазії, пошук – головне в роботі над цирковим гримом.

Література

1-7 зі списку літератури.

Тема 11. Грим-маска та портретний грим

Студенту, користуючись живописним прийомом гримування, потрібно створити, для прикладу, китайську і японську грим-маску, застиглий облік П'єро та Арлекіно. Слід звернути увагу на послідовність виконання цих гримів. Загальним тоном білого кольору потрібно покрити обличчя без розтушовки на шию, промокаючими рухами нанести пудру, яка закріпить і ущільнить фарбу на обличчі. Тоді чорним кольором намалювати брови і підвести контур очей, надаючи їм виразу засмученого П'єро чи веселого Арлекіно. Румянець, у формі кружечків яскравого червоного кольору (назва тону – «кармину»), створюється тільки на обличчі у Арлекіно. Рот у персонажів обов'язково повинен бути більшим за природній (також яскраво червоного кольору), а кінчики губ у П'єро

опущені вниз, у Арлекіно підняті ввєрх. Під оком у П'єро можна намалювати чорною фарбою велику сльозу.

Для створення китайської традиційної маски, рум'яна (на обличчі затонованому білим кольором) наносяться на віки і щоки від крил носу і внутрішніх кутиків очей до вух і скроней. Нижню лінію рум'ян розтушувати вниз по щоках зводячи до білого кольору. Форми і лінії брів, губ і очей також потрібно наносити строго за канонами китайського театру.

В японському гримі слід дотримуватись еталону краси і естетики самураїв.

Перш за все, потрібно добре загримувати брови, максимально зрівнюючи їх з кольором шкіри (в житті гейші брови збивали). Тоді нанести товстим шаром загальний білий тон і запудрити його. Обличчя повинне злитись із білим аркушем. Зовнішні і внутрішні кутики очей підвести чорним кольором, зберігаючи діагональний розріз. Центральну частину губ потрібно обвести темним контуром, створивши форму кружечка з невеликими двома кутиками (зубчиками) на верхній губі, тоді замалювати яскраво-червоною фарбою і поставити точковий відблиск на нижній губі. Частину губ що залишилась зрівнюємо з загальним білим тоном.

Портретний грим потребує точності передачі глобальних форм, які чітко видно із залу: зачіска, колір волосся, овал обличчя і профільна лінія, пастижерські вироби (вуса, бороди, бакенбарди).

Запитання для самоперевірки.

1. Особливості грим-маски.
2. Послідовність створення портретного гриму.
3. Назвіть основні етапи реалізації грим-маски?

Запитання та завдання для самостійної роботи

Основні тези для опрацювання

- Грим-маска – форма гриму, що дійшла до нас з італійського театру «комедія дель арте».
- Особливості створення портретного гриму.

Література

1-7 зі списку літератури.

6. Методи і форми контролю знань

1. Методи усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, колоквіум.
2. Методи письмового контролю: письмове тестування, контрольна робота, конспект першоджерел, індивідуальне завдання.
3. Методи самоконтролю: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Під час практичних занять здійснюється поточний контроль, основне завдання якого – перевірка рівня підготовки студентів до виконання конкретної роботи.

Основними формами контролю на практичних заняттях є індивідуальне опитування, фронтальне опитування, письмове тестування, підготовка реферату та виконання індивідуальних завдань.

Вимоги до письмової роботи

Виконання контрольної роботи необхідне для систематизації, закріплення і розширення теоретичних і практичних знань з дисципліни.

Метою виконання контрольної роботи є: закріплення, поглиблення і узагальнення знань, отриманих студентами під час набуття теоретичних і практичних навичок.

На письмові контрольні роботи виносяться запитання, опрацьовані на лекціях і самостійно. Така форма контролю дозволяє оцінити якість засвоєння студентами теоретичного матеріалу. Контрольні роботи виконують у формі тестових завдань різних рівнів складності.

Загальна система оцінювання курсу

Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів із дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань. Поточний контроль з дисципліни «Грим» здійснюється на практичних заняттях протягом всього курсу навчання і має за мету перевірку засвоєння студентами змістових модулів навчальної дисципліни та виховання у них постійного прагнення до самовдосконалення. Основні принципи поточного контролю: перевірка якості засвоєння бакалаврами теоретичного матеріалу; перевірка виконання практичного завдання; перевірка самостійно підготовлених доповідей; перевірка самостійно підготовленого практичного завдання.

Критерії підсумкового контролю.

Оцінка «А» («відмінно»). Студент дає правильні, точні, повні ґрунтовні відповіді, підкріплені прикладами і презентацією власної позиції; демонструє високий рівень знань в обсязі навчальної програми з гриму, які отримав, користуючись основною і допоміжною літературою, зокрема статтями у фахових виданнях; володіє сучасною науковою термінологією; методично грамотно розв'язує запропоновані завдання; творчо підходить до виконання завдань; орієнтується у системі методичних понять, науково правильно їх тлумачить, вичерпно розкриває актуальні питання сучасної гримувального мистецтва, пов'язує їх із суміжними дисциплінами; дотримується високої культури писемного професійного мовлення; виконує усі завдання самостійної та індивідуальної роботи вчасно і якісно.

Оцінка «В» («дуже добре»), оцінка «С» («добре»). Відповідь на запитання курсу недостатньо повна, але змістовна, підкріплена прикладами і власними судженнями; добре володіє теоретичними знаннями з гриму, які отримав із основної літератури і деяких фахових видань; орієнтується в системі методичних понять, але припускається поодиноких несуттєвих помилок у їх тлумаченні; розкриває окремі актуальні питання з основ гримувального мистецтва, пов'язує їх із суміжними дисциплінами; виконав не менше як 3 / 4 % завдань самостійної та індивідуальної роботи.

Оцінка «D» («достатньо»), оцінка «E» («задовільно»). Відповідь на основні питання курсу студент дає недостатньо повну; презентує незнання матеріалу з

основних тем гриму; ключові питання розкриває неповно, в основному презентує матеріал основного посібника або ж конспект лекції; помиляється у визначенні базових методичних понять; не знайомий із сучасними технологіями, які застосовуються у процесі виконання завдань з нанесення гриму і створення художнього образу; не наводить прикладів; допускає суттєві помилки у розв'язанні конкретних методичних завдань; не користується науковою термінологією; відсутній творчий підхід у вирішенні завдань; володіє низькою культурою усного і писемного мовлення; не виконує більш як половини завдань самостійної та індивідуальної роботи.

Оцінка «незадовільно» (складається з двох рівнів складності), а саме: FX – «незадовільно з можливістю повторного складання»; F – «незадовільно з обов'язковим вивченням повторного курсу». Студент виявляє незнання теоретичного матеріалу з гриму, або демонструє поверхове викладення; ключові питання розкриває неповно, користується при цьому інформацією з основних літературних джерел чи конспекту; помиляється у визначенні методичних понять, а більшості визначень не знає; не знайомий із сучасними технологіями, які застосовуються у процесі гримування; не наводить прикладів; допускає суттєві помилки у розв'язанні конкретних методичних завдань, складанні конспектів занять, сценаріїв свят та ранків тощо; не користується науковою термінологією; відсутній творчий підхід у вирішенні практичних завдань; володіє низькою культурою усного мовлення; не виконує більш як половини завдань самостійної та індивідуальної роботи; виявляє незнання більшої частини матеріалу питання чи конкретної теми в цілому; непослідовно викладає теоретичний матеріал, не наводить потрібних прикладів, допускає багато помилок.

Поточне тестування активності студента в процесі лекції, практичного заняття, за самостійну підготовку за темою, оцінка за навчальний проект - ІНДЗ, модульний письмовий тест, підсумковий письмовий тест, залікова відповідь (письмова, усна).

Дотримуйтеся наступних рекомендацій:

1. Ознайомтеся з темою самостійної роботи.
2. З'ясуйте, який саме навчальний матеріал пропонується до розгляду, пригадайте його місце в системі навчального курсу.
3. Уважно прочитайте план заняття, ознайомтеся зі списками запропонованої основної та додаткової літератури.
4. Перегляньте конспекти попередніх лекцій за темою.
5. Опрацюйте літературні джерела.
6. Законспекуйте обраний матеріал. Систематизуйте його.

Пам'ятайте!

Завдання для самостійної роботи студентів складаються з таких орієнтовних видів:

- *аналітичний огляд літератури до теми, змістового модулю;*
- *добірка і наведення цитат до навчальної теми;*
- *складання тез, анотацій, рецензій;*
- *складання змістового ланцюжка окремих питань теми;*
- *розробка термінологічного словничка до змістового модулю;*
- *вигадкування сценічних образів для втілення;*
- *ведення акторського щоденника спостережень за характерними людьми;*
- *експериментування з кольором та формами в процесі гримування, конспектування результатів;*
- *фотофіксація проробленої роботи з гриму, виправлення помилок.*

7. Рекомендована література

Базова

1. Гриценко О.П. Особливості різновидів гриму в сучасних шоу програмах // Сценічне та музичне мистецтво: циркові та естрадні жанри. Науково-методичний аспект: матеріали X наук.-практ. конф. (м. Київ, 2018 р.)

2. Малярчук К. Особливості використання гриму в українському театральному мистецтві. *Вісник КНУКіМ. Серія Мистецтвознавство*, (40). 2019. С. 45–50.
3. Малярчук К. Г. (2021). Грим і маска як структурні складники сценічного образу. *Вісник КНУКіМ. Серія Мистецтвознавство*, (45), 191–198.
4. Медведєва В. В. Пошуки характерності в гримі як умова створення цілісного художнього образу. *Культура України*, 2010. № 31.
5. Момчилова А. Колір як образотворчий засіб гриму. *Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку : наук. зб. Рівне : РДГУ. 2018. Вип. 28. С. 294-299.*
6. Момчилова А. Науково-теоретичні засади дослідження гриму в мистецьких практиках. *Вісник КНУКіМ. Серія «Мистецтвознавство» : зб. наук. пр. Київ : Видав. центр КНУКіМ. 2018. Вип. 38. С. 259-268*
Шатохін І. О. Грим у театрі і в кіно. Київ: Мистецтво, 1971. 170 с.

8. Інформаційні ресурси

1. Васильєва Анна. 10 метрів шовку, силіконові накладки на обличчя та штучні вуса: як створюють костюми і гримують для постанов? URL: <https://bit.ua/2020/11/kostyummy-ta-grym-dlya-vystav/> (дата звернення – 5.06.2021)
2. Illes Judith. Ancient Egyptian Eye Makeup (Article). URL: <https://www.infobooks.org/pdfview/5747-ancient-egyptian-eye-makeuparticle-judith-illes/> (дата звернення: 25.05.2022).
3. Roche Kevin. Basic Full-Face Makeup Application. URL: <https://drive.google.com/file/d/13aRuUHYcTouSNc2bk2ib8R1RViYrnn5q/view> (дата звернення: 04.07.2022).
4. Make up Application. URL: <https://drive.google.com/file/d/1hXw977JJTqbgfoNWpyQ6gLeLScZbHNE/view> (дата звернення: 23.12.2021).